

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מררת רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ז ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 831

מסכת כתובות פ"ג - פ"ט ♦ אבות ה', כ"ב - ו', ג'

בס"ד, ז' אייר תשע"ה

השבוע בגליון

- שתי נכדות בעלות שם זהה
- ציונה את נכסיו ליצאצי הצדיק
- מדוע המלווה צריך לתבוע את הלווה לדין תורה?
- "פריעת בעל חוב - מצווה"
- שני אנשים בעלי שמות זהים ומידות גוף תואמות!

- הדלעת הקטנה והדלעת הגדולה
- אדם שאשתו נשתתה
- תיווך בין סוחרי עצים למנסרה
- דמי התיווך המובטחים לעומת המשרה הלא מובטחת
- צוואות מעורפלות

דבר העורך

א אידישע מאמא

לכבוד מערכת הדף היומי. איני יודע לנסח מכתבים, ולכן אבקשכם לנסח את סיפורי בצורה הראויה, וכמובן, ומותר לכם לקצר כאוות נפשכם. ידעתי שאם אחכה עד שאנסח, לא ייצא המכתב לאור, לכן כתבתי בלי הרבה בדיקה.

כך פותח את מכתבו יהודי המבקש לכנותו ר.ל. ושמו שמור במערכת. למען האמת, התנצלותו מיותרת, משום שמכתבו די רוטו, והרי הוא לפניכם ככתבו וכלשונו, כמעט.

מעולם לא חשבתי לספר את סיפורי. אולם, לאחר שראיתי את ההתרגשות שאחזה רבים מסיפורים שהופיעו בעלונכם, חשבתי לעצמי, שמא אני מונע מהציבור השפעה דומה. אי אפשר לתאר את גודל החשיבות של סיפורים כאלו על בני אדם, ואפילו אם אחד בלבד יתחזק מכך, והיה זה שכרי.

לפני שנים אחדות הלכה אימי ע"ה לעולמה בשבת קודש. מאז ילדותנו החדירה בנו אהבת תורה באופנים שונים. אחד מהם היה, שבאופן עקרוני לא הייתה דורשת מהבנים לעזור לה בעבודות הבית אם בזמן הזה יכולים היו ללמוד, כך שלפעמים היינו מנצלים את זה... היא החדירה בנו, כי עדיף לה שאנחנו נלמד מאשר נעזור לה. כמובן, שבזמן הפנוי, צריכים לשאת בעול, אבל היא מעולם לא רצתה שתהיה עבודה קבועה המוטלת על הבנים, שהרי יכול להיות שלימדו במקום זה ואם תהיה להם עבודה קבועה, אזי לא ילמדו. זוהי השקפת חיים.

כך חדרה בנו ההכרה שהיא מוכנה לעשות הכל, אפילו בימים הכי קשים, העיקר שנלך ללמוד. מכח אותה הכרה שלחה את אבינו יבדל לחיים ארוכים, תלמיד חכם ומתמיד, ללמוד במקום רחוק, שיכול היה לאפשר לו ללמוד בשקט, לאחר שהגיעה למסקנה, כי יטיב לעשות אם ימשיך ללמוד במקום לימודי הקודם עם החברותא הותיק שלו, על אף שזה גבל בהעדרות ממושכת מן הבית, פעמים אף ארבעה וחמישה חדשים ברציפות.

בפעם האחרונה שאבי היה אמור לנסוע, הגיעה כל המשפחה לשבות בביתנו ולהיפרד ממנו, משום שלמחרת, ביום ראשון, הוא התכוון לטוס. היה זה

דף פג/ב אמר אב"י בוצינא טב מקרא הדלעת הקטנה והדלעת הגדולה

בגמרתנו מובא פתגם שרווח בימים ההם: "בוצינא טב מקרא" - דלעת קטנה עדיפה על דלעת גדולה. כלומר, אדם שהציעו לו אחת משתי אפשרויות, לקחת כעת דלעת קטנה או להמתין מלקחתה עד שתגדל ותהא גדולה, מעדיף לקחתה בעודה קטנה כי אינו יודע מה ילד יום.

אב"י מביא פתגם זה לגבי הלכה השנויה במשנתנו, כי אדם שכתב לארוסתו [לאחר שקידשה לפני כניסתה לחופה]: "דין ודברים אין לי בנכסיך", דינו הוא שלא הסתלק לחלוטין מכל זכויותיו בנכסיה כי אם מזכותו לעכב בידה את מכירתם לאחרים, אך מזכויותיו לאכול את פירות נכסיה ולירשם לא הסתלק. לדעת אב"י סיבת הדבר היא מפני שכך אנו אומדים בדעתו. זאת מניין? לפי שאדם מייחס יותר חשיבות לזכות עכשוית - אכילת פירות, מאשר לזכות התנגדות למכירת נכסיה, שתעמוד לו אם וכאשר תרצה למכור את נכסיה. לפיכך אומדים בדעתו כי מבין שתי זכויותיו התכוון לוותר על זו הרחוקה מדעתו.

סברה זו צירפו הפוסקים לעיתים כדי להתוות פסקי הלכה בהם הם נדרשו לאמוד דעתו של אדם בדבר העדפותיו הממוניות, במקרים בהם התגלע ספק או וויכוח בדבר. להלן שני מקרים.

אדם שאשתו נשתתה: אדם שאשתו נשתתה, לא עלינו, ומפאת חוסר פקחונה אינו יכול לגרשה, תקנו חכמי הדורות כי אם רוצה לשאת אשה נוספת, בהיתר מאה רבנים, ישליש את סכום כתובת אשתו הראשונה בידי בית דין, שיהיה כסף זה מוכן ועומד לפרעון כתובתה, אם וכאשר ניתן יהיה לגרשה.

הפוסקים דנו רבות כיצד לנהוג במקרה של בעל עני שאין ידו משגת להשליש את סכום הכתובה. רבים מהם כתבו להקל כי ישליש בידי בית הדין את הסכום שיש בידו ודיו בכך. אולם, רבי מנחם מנדל קרוכמכל, בעל צמח צדק הקדמון (סימן ס"ז) [למד בישיבתו של הב"ח. חי לפני כשלוש מאות וחמישים שנים. כינויו "הקדמון" נועד להבדיל בין ספרו לבין ספר בשם זהה שכתב לימים האדמו"ר השלישי בשושלת אדמו"רי חב"ד, רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל] הציע כי הבעל יתן לאשתו כבר עכשיו סכום כסף הגון שמרווחיו היא תוכל להתפרנס בכבוד, בתמורה לפטור מחיוב כתובה. אפשרות זו קיימת, מפני שאשה יכולה למכור את זכות גביית כתובתה לכל מי שתרצה.

מאחר שאשה זו שוטה ואין לה דעת, מניין לנו כי דעתה נוחה בהסדר זה? השואל ומשיב (שו"ת, מהדורה קמא חלק א' סימן קט"ז, וחלק ב' סימן קס"ה וחלק ג' סימן ק"ח) מסביר זאת על פי המבואר בסוגייתנו, כי אדם מעדיף רווח קטן אך מידי, מרווח גדול עתידי. לפיכך, ודאי מעדיפה האשה שכעת יעמידו לרשותה אפשרות פרנסה בכבוד, מאשר שתהא לה זכות לגבות דמי כתובה אם יגרשנה או אם ימות הוא לפנייה.

תיווך בין סוחרי עצים למנסרה: מקרה נוסף שעלה על שולחן הפוסקים התעורר בעקבות דין תורה בין שני יהודים, האחד בעל מנסרת עצים והאחר שכנע קבוצת סוחרי עצים לנסר את עציהם במנסרתו. שניהם הסכימו כי המתווך הביא את סוחרי העצים, אך מלבד זאת לא הסכימו על מאומה. המתווך טען כי בעל המנסרה ביקש ממנו פעמים אחדות לתווך בעיסקה זו, ואילו בעל המנסרה טען: לא היו דברים מעולם.

צעילוי נשמת

מרת **פרחיה גור** ע"ה
ב"ר דוד זיכר ז"ל
נלב"ע י"ב באייר תשס"ט
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

ר' **בנימין (בענו) צאודרר** ז"ל
ב"ר יונה הי"ד נלב"ע י"ב באייר תשס"ב
ומרת **מינה צאודרר** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשס"ב
תנצב"ה
הנוצחו ע"י משפ' גוטמן שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ד **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל
ב"ר רפאל משה ז"ל
נלב"ע ט' באייר תשמ"ה
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

אם היה הוויכוח מסתיים כאן, הוא היה מוכרע במהרה: על בעל המנסרה לשלם דמי תיווך, הן אם ביקש ממנו בעל המנסרה לתווך והן אם לאו.

המתווך התמנה למנהל עבודה: ברם, בעל המנסרה העלה טיעון מעניין. נודע לו, כי לאחר סיכום העסקה התמנה המתווך לאחראי מטעם הסוחרים להוביל את עצייהם מן היער אל המנסרה, תפקיד ששכרו רב בצידו, הרבה יותר מדמי התיווך. עתה טען בעל המנסרה, כי אדם שפעל למען עצמו ותוך כדי כך תיווך עיסקה בין שניים, אינו זכאי לדמי תיווך מפני שעבור עצמו פעל. מעתה, כל מטרתו של מתווך זה היתה להשיג עבור עצמו את תפקיד האחראי על העברת העצים ולפיכך הוא פטור מתשלום דמי תיווך!

דמי התיווך המובטחים לעומת המשרה הלא מובטחת: הגאון רבי מנחם מענדל רוטמן, רבה של קרעשוב, הפנה את השאלה אל בעל דובב מישרים (שו"ת, חלק א' סימן מ"ב), וזה הכריע: שלם ישלם בעל המנסרה. טעם הדבר: דמי התיווך מובטחים, אם תושלם העסקה, ואילו התמנותו לאחראי על הובלת העצים בטוחה פחות ואינה מותנית בקיום העסקה, ובהתאם לכלל הנאמר בגמרתנו "בוצינא טב מקרא", יש לקבוע כי המתווך פעל במרץ כדי לקבל את דמי התיווך הבטוחים ואין לקבוע כי כל פעולתו היתה כדי לזכות במשרה שהתמנותו לה אינה בטוחה.

דף פה/ב נכסיי לטוביה... אתו שני טוביה

צוואות מעורפלות

דברי סוגייתנו שימשו בסיס להכרעת הלכה בצוואות רבות שנכתבו בלשון המשתמעת לשני פנים. בגמרתנו מסופר כי אדם ציווה נכסיו ל"טוביה", אך לא נתן סימנים לאיזה טוביה כוונתו. לאחר פטירתו הופיע אדם בשם טוביה ואמר כי הוא הוא טוביה אליו כיוון הנפטר ואכן הוא זכה בצוואה. הגמרא אומרת, כי אם היו מופיעים שני אנשים בעלי השם טוביה ואחד מהם תלמיד חכם, ודאי כוונת המצווה לטוביה התלמיד חכם, כי רצון אדם לצבור זכויות לפני מותו ואין לך זכות גדולה מכך שתלמיד חכם יהנה מנכסיו. אם היו שניהם תלמידי חכמים, או שניהם לא היו תלמידי חכמים, מניחים כי כוונת המצווה למי מהם שהתגורר סמוך אליו, כי "טוב שכן קרוב מאח רחוק". רוב המקרים שהובאו להכרעת הפוסקים נראים זהים על פניהם, אך עיון קל בפרטיו של כל מקרה חושף כי עולמות שונים לפנינו. להלן סיפורן של שתי צוואות עלומות.

שתי נכדות בעלות שם זהה: בתקופתו של רבי יחזקאל לנדאו, בעל נודע ביהודה, נפתחה צוואתה של אלמנה בה ציוותה לאמר: "כל המטלטלין והתכשיטים שלי זאל גיהערין [=יהיו] לבת בתי טריינלה". טריינלות שתיים היו לה לנכדות, שתיהן בנות בנותיה, והשאלה שעמדה על הפרק היא מי היא הטריינלה לה כיוונה הסבתא בצוואתה.

כשניגש רבי יחזקאל לענות על שאלה זו, לא היה לו ברור מה הם ה"מטלטלין" שכתבה המנוחה בצוואתה, האם מדובר בבגדיה או בכל מטלטליה. ככל הנראה לא היה באפשרותו ליצור קשר עם כותבי השאלה, ולפיכך הוא השיב להם שתי תשובות לשני האפנים.

הנתונים הברורים היו שאחד מחתני האלמנה, אביה של אחת הנכדות האמורות, החזיק בעזבון האלמנה. מעתה, אם היה לפנינו ספק שקול למי שייכת הירושה, הוא היה יכול לתת את הירושה לבתו ואם היתה הנכדה השנייה טוענת כלפיו כי שלה הצוואה, היה משיב לה בצדק: "המוציא מחבירו עליו הראיה", הוכיח כי לך מגיעה הירושה.

ברם, במקרה זה קשה היה להכריע אם הוא מוגדר כספק שקול. מחד, הנכדה השנייה היתה אשתו של תלמיד חכם, והרי מבואר בסוגייתנו שבמקרה זה מניחים כי כוונת כותב הצוואה היתה להוסיף זכויות ולתת את כספו לתלמיד חכם. אולם, הן הצוואה אינה עבור בעלה אלא עבורה... היא אינה תלמיד חכם.

מכאן ואילך מתפצלת תשובתו לשניים. אם ה"מטלטלין" שכתבה הסבתא בצוואתה הם בגדים בלבד, אכן הם מיועדים עבור האשה בלבד ולא עבור בעלה ותקף פסק דינו כי המוחזק בממון יזכה בו. ברם, כותב הנודע ביהודה, אם במטלטליה כלולים דברים בעלי ערך העומדים להשקעה, כגון כספים, אין כן פני הדברים, שהרי הבעל זכאי ליהנות מרווחים המופקים מנכסי האשה וגם כאן טמון רווח עבורו ושוב נמצא כי יש להניח שהתכוונה להנות את התלמיד חכם הנשוי לנכדתה, ומשכך, עלינו להסיק, כי כל צוואתה, כולל התכשיטים, נתונים לאשת התלמיד חכם, שהרי וודאי התכוונה רק לנכדה אחת.

עם זאת, מסיק הנודע ביהודה כי "טוב לעשות פשרה כטוב בעיניהם", מפני "שאינן זה דין ברור כל כך", שהעובדה שהבעל נהנה מרווחים המופקים מנכסי האשה זהה לדין גמרתנו המתייחס לאדם המצווה נכסיו ישירות לתלמיד חכם ובאופן זה ראוי לעשות פשרה.

ומימי הנודע ביהודה לימינו אנו.

ציווה את נכסיו לצאצאי הצדיק: לפני כשלושים שנה יהודי הותיר אחריו ירושה מכובדת, והורה להפריש סכום מסוים מירושתו לצאצאיו של צדיק וקדוש שנפטר כמה שנים לפני כן. דבר המעשה הובא לפני הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל, כדי לברר מי מן הצאצאים כלול בחלוקה זו.

לכאורה הרי זו שאלה פשוטה מאין כמותה, הכי לא נאמר בגמרתנו כי אם בין המתמודדים על הירושה יש תלמיד חכם, הוא הזוכה בה?

ובכן, קיים הבדל יסודי בין המקרים. בגמרתנו ידוע לכל כי המצווה התכוון לאדם אחד בלבד, וכשעלינו להכריע למי התכוון, אנו מניחים כי כוונתו לתלמיד חכם. ברם, במקרה שלפנינו הן ברור

בחורף, שבו הלילות ארוכים, ובאותה תקופה היה לי חברותא בליל שבת, והיינו עושים "משמר", כלומר, לומדים כל הלילה ברציפות, וממשיכים ללמוד אחרי תפילת וותיקין. מרץ היה לנו, הרבה. ביודעי את אהבת התורה של אימי, שאלתי אותה אם גם עלי להשאיר ולשבות בביתנו לכבוד אבי, או שעלי לנסוע בחזרה לישיבה ולא להפסיד את סדרי הלימוד.

מיד, אמרה לי: "טע בני לישיבה. זה הוא כבודו של אביך, מה גם, שהיום, ביום שישי התראת עמו. טע, לך בני ללמוד תורה".

נשבת, בשעה שמונה בבוקר, למדתי תורה בשקיקה לאחר תפילת וותיקין, ובאותה שעה השיבה אימי את נשמתה לגנוזי מרומים. בזכות אהבת התורה שלה, שלא ידעה גבולות, היא זכתה שבנה ילמד תורה בשעה שהיא משיבה את נשמתה לכור מחצבתה.

ברכת התורה

ר.ל.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: mendelson@meorot.co.il 03-570-67-93 דוא"ל

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פג/א הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך

עבודה שלא על מנת לקבל פרס

בעל התולדות יעקב יוסף מפרש משפט זה דרך רמז: היחס בין גוף לנשמה נקרא בספרים הקדושים יחס בין אשה לבעלה. כאשר אדם כותב לאשתו, דהיינו הנשמה אומרת לגוף, כי דין ודברים אין לה בנכסיה, כלומר אינה חפצה לעבוד את ה' על מנת ליהנות ולהשתכר ולקבל פרס, "הרי זה אוכל פירות בחייה", אף על פי כן יזכה לאכול פירות בעולם הזה והקדן קיימת לעולם הבא... (מעיינה של משנה).

דף פג/א שמתנה על מה שכתוב בתורה

"תנאים" בקריאת שמע

יהודי נכבד נזקק פעם בשעת לילה מאוחרת למניין עבור תפילת ערבית. שלח את שמשו אל בית המרזח המקומי, ובקשו לאסוף שם יהודים עבור "תנאים" (שם מקובל לסעודת אירוסין) המתקיימים בביתו.

תוך זמן קצר נאסף מניין מכובד, כשהללו שואלים: היכן החתן והכלה? הרגיעם בעל הבית: קודם נתפלל, ואחר כך נדבר.

לאחר התפילה הסביר להם: הלא עשינו עתה "תנאים" - "אם שמוע תשמעו... ונתתי עשב בשדך; פן יתה לבבכם - ועצר את השמים ולא יהיה מטר..."

אלו ה"תנאים" שהתכוונתי...

דף פה/א קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי

העושר כשומן האווז

מבאר בעל הנתיבות, רבי יעקב מליסא:

האווזים, בשונה משאר בעלי החיים, אינם יכולים להתפטם עד אין סוף. אחר שלושה או ארבעה שבועות גורם פיתום יתר לתוצאה הפוכה - הם מתחילים להכחיש. השומן אינו מתקיים עוד.

רבא המשיל את העושר לאווזים; יותר מדי עושר - אינו מחזיק. אם לוקחים מה שאין ראוי לקחת - סופו להאבד (אמת ליעקב, בבא בתרא).

שכוונת המצווה לחלק את הכסף לכמה אנשים, ומניין לנו כי התכוון לתלמידי חכמים בלבד? עם זאת הגר"נ גשטטנר זצ"ל מצדד כי הכסף לא יחולק בין כל הצאצאים, כי כל אחד מהם יקבל סכום פעוט ביותר, ואין מסתבר כי זו היתה כוונת המנות. משכך, שוב עלינו להכריע למי מבין הצאצאים התכוון המצווה וכאן לכאורה תבוא לידי שימוש הכרעת סוגייתנו - לתלמידי החכמים (ש"ת להורות נתן חלק ב' ח"מ סימן ק"ב). עם זאת, מאחר שהמצווה כתב לחלק את כספו ל"נכדי הצדיק", לשון שאינה כוללת תלמידי חכמים דווקא, יש לאמוד בדעתו כי כוונתו לכל נכד שמצא לתת לו ממון, ולפיכך גם נכדי הצדיק העניים יזכו לחלוק בצוואה, גם אם אינם תלמידי חכמים. אך נכדים שאינם עניים ואינם תלמידי חכמים וודאי אינם כלולים בה [ראה במה שהאריך לבאר ולברר דין זה].

דף פז/ב מכין אותו עד שתצא נפשו

מדוע המלווה צריך לתבוע את הלווה לדין תורה?

במאמר שלפנינו נברר יסודות חשובים בקיום התורה והמצוות, באמצעות שאלה פשוטה: מדוע מלווה צריך לתבוע לבית דין לווה חצוף שאינו מוכן לשלם את חובו בשום אופן? מה מונע ממנו לכפות אותו לשלם לו את חובו?

תחילה עלינו לברר, מהם סוגי החיוב שהשיתה התורה על הלווה כדי שיפרע את חובו.

"פריעת בעל חוב - מצווה": בסוגייתנו אומר רב פפא כי "פריעת בעל חוב מצווה", היינו: על הלווה מוטלת מצווה מן התורה לפרוע את חובו. לכשנשאל רב פפא מה יעשה מלווה בלווה האומר: איני חפץ במצווה זו? השיב: "מכין אותו עד שתצא נפשו", שהרי כלל הוא במצוות התורה, שאדם אשר מבטל קיום מצווה, חובה על בית דין לכופו לקיימה. לפיכך בית דין יכפו את הלווה לשלם את החוב.

מדברי רב פפא עולה, לכאורה, כי אך מצוות עשה מוטלת על הלווה. המנחת חינוך (מצווה רכ"ח אות ד') תמה על כך, שהרי ציוותנו תורה (ויקרא יט/ג) "לא תעשק את רעך ולא תגזל". מהו עושק? כתב הרמב"ם (הלכות גזילה ואבידה פרק א' הלכה ד'): "איזהו עושק? זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון הבעלים, וכיוון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו, כגון שהיה לו ביד חברו הלוואה... והוא תבעוהו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלים וקשה".

מעתה, שלווה הממאן להחזיר את החוב עובר על איסור, לשם מה נדרש רב פפא לומר שכופין אותו להחזיר את החוב כדי לקיים את מצוות העשה המוטלת עליו, הן גם בלעדית מוטל עליו להפרישו מאיסור "לא תעשוק", שהרי חובה "לאפרושי מאיסורא" אדם העומד לעבור על איסור! ההסבר המקובל בקרב האחרונים הוא, כי איסור עושק תקף לגבי אדם שהחליט לא לשלם לעולם, כביכול החוב איננו ברם, לווה שאינו מכחיש את דבר הלוואה, אלא מעכב את פרעונו, אינו עובר על איסור "לא תעשוק", ולגביו התכוון רב פפא שניתן לכפותו לקיים את מצוות העשה המוטלת על הלווה לפרוע את חובו (ראה בהגהות על המנחת חינוך, הוצאת מכון י-ם).

עתה ניגש לנושא בו פתחנו את המאמר. מדוע מלווה אינו יכול לכפות בעצמו לווה סרבן-תשלום לשלם את חובו.

ובכן, אם הלווה אינו עז-פנים עד כדי אי רצון מוחלט לשלם את החוב לעולם, הוא אינו עובר על איסור אלא נמנע מלקיים מצווה. במקרה זה דעת רבים מהאחרונים (ראה קצות החושן סימן ג' ס"ק א', וראה במלואי חושן שם שציין את דברי הראשונים שמדבריהם מוכח כשיטה זו ואת האחרונים שנקטו כן. אולם דעת נתיבות המשפט שם, שגם במצוות עשה אין צריך בית דין, עיי"ש) כי לא נמסרה ביד כל אדם האפשרות לכפות את הזולת לקיים מצוות, כי אם בידי בית דין. ברם, אם הלה כופר בחוב וממאן לשלמו לעולם, הרי הוא עובר גם על איסור, וכלל נקוט בידינו, כי כל יהודי חייב להפריש את רעהו העומד לעבור על איסור (עיי' משו"ב נתיבות שם, ובפתחי חושן שם, שיש אומרים שגם באיסור רק בית דין מצווים להפריש, מלבד במקום שהוא גורם את האיסור). משכך, מדוע על המלווה לפנות לבית דין כדי לגבות את החוב? יעשה זאת באמצעיו הוא, במהירות וביעילות, כדי להפריש את הלווה מאיסור!

רבינו החתם סופר (ש"ת, ח"מ סימן קע"ז) מניח יסוד גדול בנושא זה. יש להבדיל בין מצוות שבין אדם לקונו לבין מצוות שבין אדם לחברו. עלינו להפריש מאיסור יהודי העומד לעשות עבירה לאביו שבשמים. אכילת מאכלות אסורות, חילול שבת וכדומה. ברם, יש מקרים המוגדרים כמשפט. למשל, לכפות את הזולת להוציא ממון, היא פעולה משפטית. לכפות את הזולת לגרש אשה שהוא נשוי לה באיסור, היא גם פעולה משפטית. על כך ציוותנו תורתנו הקדושה (שמות כא/א): "וְאִלֵּהּ הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיהֶם", ודרשו חכמינו ז"ל "לפניהם" - בית דין, ולא לפני הדיוטות! כלומר, כל עניין משפטי, אף זה הכרוך באיסור, אינו מסור בידי כל אדם, אלא יש להביאו "לפניהם" - לפני הדיינים שיכריעו בדבר, ובנושא זה רק לדיינים מומחים מסרה התורה את הכח לכופו לקיים את דיניה (ראה גם בשערי יושר שער ו' פרק ה', שכיוון לדברים אלה).

דף פז/א אבא שאול בן אימא מרים

שני אנשים בעלי שמות זהים ומידות גוף תואמות!

בעיר אונסדורף שבהונגריה התגורר יהודי בשם הירש, אשר ביום מן הימים התייצב לפני בית הדין כדי להסדיר גט בינו לבין זוגתו. כאשר ביקש סופר בית הדין לכתוב את הגט הוא נתקל בבעיה; איש לא זכר אם שמו המדויק של אביו של הירש - ישעיהו או ישעיה. לפיכך נמנע סופר בית הדין מכתבת הגט, שהרי מזכירים בגט את שם המתגרשים ואת שמות אבותיהם. החתם סופר (ש"ת אה"ע חלק ב' סימן כ"ה) אשר נתבקש להכריע בנידון, הורה להם לכתוב שני שטרי גיטין, באחד ייכתב הירש בן ישעיהו, ובשני ייכתב הירש בן ישעיה וכך באה הבעיה על פתרונה.

דף פז/ב הויא ליה הודאה במקצת הטענה

"שאלה"...

פעם חפץ הגר"א סילבר זצ"ל, להראות את בורותו של רב רפורמי מסוים. עמד ושאלו: המותר למלוח "מודה במקצת" בעציץ שאינו נקוב?... והלה, השיב כמובן, שאינו יודע...

דף פז/ב וכל המודה במקצת הטענה ישבע

פטור משבועות...

משכיל אחד הודיע כי לא יקטט את ביתו לכבוד חג השבועות. המליצו עליו בני עיירתו: הלא "כופר הכל" הוא ופטור משבועות...

דף פט/א מיגו דיכול למימר

כשנוגע לו - מחכים ומתפקח

אמר הרש"ב מליובביטש לבנו: בוא וראה כי הש"ס מלא בטענות בין תובע לנתבע, ויש כאלו שיש בהן חכמה גדולה עד מאוד. כי על כן, כל אדם, בעת שהדבר נוגע לו ולממונו, הופך להיות חכם מחוכם. **מכאן** תלמד כי אם עבודתך הרוחנית תהא נוגעת לך כפי שחשוב לו לאדם ממונו שלו, תוכל להעמיק ולהתחכם בה מאד מאד...

צעילוי נשמת

הר"ר **משה אלתר ארדן** ז"ל

ב"ר מיכאל ז"ל

נלב"ע י"א באייר תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **ישראל בן דוד** ז"ל

בן הר"ר דוד צבי הכהן

נלב"ע י"ב באייר תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י כלתו גב' שולמית לוקר תחי

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף נתן נטע הפטקה** ז"ל

ב"ר ישראל צבי ז"ל נלב"ע כ"ט אדר תשע"ב

ומרת **דבורה רחל הפטקה** ע"ה

בת הרב דוד יהודה בנט זצ"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **דוד אורי וקסלר** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע י"ב באייר תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת

מרת **ינטל רוזנצוייג-קוטנר** ע"ה

ב"ר שמעון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב באייר תש"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

זיהוי המגרש לפי שם אמו: לכאורה, ניתן לפתור בעיה זו בדרך פשוטה בהרבה, במקום לכתוב, כרגיל, את שם האב של הבעל, יכתוב נא הסופר את שם אמו של הבעל, אשר היה ברור ונהיר, וכך יתיישרו ההדורים. אך החתם סופר מבהיר, כי הזכרת שם אביו של המגרש נועדה לזהותו, שכן, בכל עיר יש רבים בשם הירש, אך אין רבים בשם הירש בן ישעיהו, וכך לא יבואו לידי בלבול שעלול לגרום למכשול חמור. מעתה, עלינו להשתמש בשם האב, אשר הוא ידוע לכל, שהרי משתמשים בו בעליה לתורה, וכך גם בעבר נפוצה החתימה בצירוף שמו של האב, כחתימת חלק מן האדמורי"ם בימינו. לפיכך, זיהוי המגרש על פי שם אמו, אינו זיהוי מספק, שהרי הבעל אינו מוכר בשם זה.

שני אנשים שונים בעלי שמות זהים ומידות גוף תואמות: בעל התשובה מאהבה (חלק א' סימן נ"ב אות ו) אף מספר, כי פעם היו בפראג שני אנשים אשר שמותיהם היו זהים וכך גם שמות אבותיהם ואבות אבותיהם, וכאשר ביקש אחד מהם לגרש את אשתו, לא יכלו לציין לפי שמות אבותיו. גם כאשר ביקשו לזהותו לפי מידות גופו, הם גילו להפתעתם כי הוא דומה להפליא לחבירו בעל אותו שם. בכל זאת, גם במקרה נדיר זה, לא חרגו רבני פראג מן הנהוג, ולא כתבו בגט את שם אמו, כי אם את שם משפחתו. סוגיה זו מתפתלת יותר לגבי "שתוקי". שתוקי הוא אדם שאין ידוע מיהו אביו, ומשכך, כמובן, לא ניתן לכנותו על שם אביו. במקרה זה, לכאורה, אין כל מניעה לכנותו על שם אמו, שהרי דווקא אדם המוכר כ"שמעון בן יעקב", אין זה מן הראוי שיהווהו כ"שמעון בן מלכה". לעומת זאת, מי שמעולם לא זוהה אלא בשם אמו, משום שאביו אינו ידוע, אין כל מניעה לכנותו בשמה. אחד המקרים המפורסמים הוא לגבי רב מרי בר רחל. במסכת בבא בתרא (קמ"ט/א) מסופר, כי רחל, בתו של שמואל, ילדה בן, רב מרי שמו, מן הנכרי, ונכרי זה התגייר לאחר מכן והפך ליהודי כשר שנקרא בשם "איסור גיורא". מאחר שבתחילה היה אביו נכרי, בנו רב מרי לא התייחס אחריו, אלא נקרא בפי כל "רב מרי בר רחל", על שם אמו.

אלא, שהגאון רבי יחזקאל לנדא בעל הנודע ביהודה מחלק בהערותיו על השולחן ערוך (דגול מרובה אה"ע"ז סימן קכ"ט סעיף ט), בין המקרה של "שתוקי" לבין המקרה של רב מרי בר רחל. לרב מרי בר רחל, אומר רבה של פראג, באמת לא היה אבא. אביו הגוי פרח ונעלם בהתגיירות הבן - גר שהתגייר כקטן שנולד - והופיע מחדש בדמות אחרת. בן כזה ניתן לכנות על שם אמו. אולם, "שתוקי" הוא בן של אב, אלא שאין יודעים מיהו. בן שכזה, שיש לו אב, לא ניתן לכנותו על שם אמו! מדוע? מה בכך? ובכן, קושיה זו כבר היטיב להקשות החתם סופר (שו"ת חלק ד' אה"ע חלק ב' סימן מ"א): "ואנא לא ידענא מה חטא יש אם מסמן עצמו בשם אמו אף על פי שיש לו אב", והוא גם מוסיף ומונה מספר שמות מגדולי האומה, שכונו על שם אמם, כגון, יואב בן צרויה, שהיתה בת ישי אבי דוד, רבי שמעון בן פזי, שהיתה בתו של רבי חייא, אבא שאול בן אימא מרים המוזכר בסוגייתנו, ועוד.

לפיכך מסיק החתם סופר כי בשתוקי [שאינו ידוע מי אביו] יכתבו את שם אמו (עיי"ש שכן דעת הגט פשוט).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו:
1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

